

УДК [026:63+061:338.43.01](477):"467":63:001.8 "552*1": 026:63

*В.А. ВЕРГУНОВ, доктор сільськогосподарських наук,
професор, академік НААН, заслужений працівник
сільського господарства України, директор
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН*

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН та ННЦ «Інститут аграрної економіки»: 100 років у системі організації інформаційного забезпечення галузевого дослідництва в Україні

Відповідно до рішення Верховної Ради України № 1807-VIII від 22 грудня 2016 року «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2017 році» свій віковий ювілей святкує головна вітчизняна книгозбірня сільськогосподарської і лісотехнічної літератури, бібліотека-депозитарій – Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України (ННСГБ НААН).

Через архівні пошуки встановлено, що при виконанні задекларованих чинним законодавством основних функцій ННСГБ НААН не одне десятиліття своєї історії досить ефективно й взаємодоповнює співпрацює з ННЦ «Інститут аграрної економіки» (ННЦ «ІАЕ»). Певну зацікавленість становлять їхні організаційні та методологічні форми, особливо в умовах пошуку оптимальності щодо євроінтеграційних процесів в Україні, насамперед через інноваційну складову.

Сполучена історія ННСГБ НААН та ННЦ «ІАЕ» у системі взаємодоповнюючої організації інформаційного забезпечення галузевого дослідництва з різних причин ніколи не була предметом спеціальних досліджень. Мабуть, уперше автор статті дав їм пояснення у монографії, присвяченій 75-річчю бібліотеки як наукової установи [3]. Підготовка серії видань з нагоди 100-річчя ННСГБ НААН спонукали відкинути всілякі упередженості й дослідити істинний стан справ власної історії становлення установи. Так, було з'ясовано, що певний час (1928–1931 рр.) ННСГБ НААН була структурним підрозділом в одній із предтеч ННЦ «ІАЕ» у вигляді Українського науково-дослідного інституту економіки й організації сільського господарства [5]. Детальніше нами розкрито цей період в історії бібліотеки у спеціальній монографії [4] та через постать її тогочасного директора – В.А. Лебединського [9]. Окремі відомості також надає підготовлена в ННСГБ НААН унікальна збірка документів і матеріалів щодо діяльності УкрНДІ економіки й орга-

© В.А. Вергунов, 2017

нізації сільського господарства у 1928–1937 рр. [8]. Ще одним суттєвим фактором, що націлює більш контекстово і, головне, – системно згадати про творчі взаємини між ННСГБ НААН та «ІАЕ», вважаємо багаторічні пошукові дослідження історії появи Національної академії аграрних наук України. Дотримуючись демократичних принципів, вдалося довести, що через Сільськогосподарський вчений (науковий) комітет України (СГНКУ), створений 1 листопада 1918 року, НААН наступного року має всі підстави відзначити свій віковий ювілей. Його появу розглядаємо як модель організаційної побудови галузевої науки творця академічної науки в Україні В.І. Вернадського [6]. Якщо так, то історію ННЦ «ІАЕ» слід вести від Сільськогосподарського синоптично-кон'юнктурного інституту СГНКУ, заснованого відповідно до рішень Другого Всеукраїнського агрономічного з'їзду в Харкові 18–25 жовтня 1922 року [7]. Тим самим можемо сьогодні стверджувати про інституціональну творчу співпрацю між ННСГБ НААН та ННЦ «ІАЕ» починаючи з того часу. Але це потребує проведення додаткових архівних пошуків, які потрібні і для встановлення істини щодо взаємин до моменту остаточної ліквідації СГНКУ 29 грудня 1927 року [52, арк. 194]. Хоча, як зазначається в «Енциклопедії українознавства», таке відбулося 1 жовтня 1927 року за націоналістичні прояви [33]. Не все залишилося вивченим і після створення замість СГНКУ іншого координуючого, але вже дорадчого органу при Народному комісаріаті земельних справ УСРР, у вигляді Науково-консультаційної ради (НКР) відповідно до рішення Ради Народних Комісарів УСРР № 63/542 від 29 грудня 1927 р. [52, арк. 194]. Саме вона приймала рішення щодо заснування Українського науководослідного інституту сільськогосподарської економії та організації господарства з 1 жовтня 1928 р. у Харкові [53] та приєднання або фінансування предтечі ННСГБ НААН – Центральної сільськогосподарської бібліотеки НКЗС УСРР при новоствореній інституції. Тим самим, українська виконавча влада ще раз офіційно довела існування взаємодоповнюючих підходів щодо виконання

основних функцій і методів у роботі в системі організації інформаційного забезпечення галузевого дослідництва.

Достовірні архівні дані щодо дати створення ННСГБ НААН через різні обставини політичних змін і наслідків війн та революції тривалий час були недоступними – швидше, не затребуваними. Лише нещодавно стало відомо, що у фонді «Українська Центральна Рада» ЦДАВО України збереглася Постанова УЦР за підписом товариша (заступника) голови С.Ф. Веселовського від 16 липня 1917 року «Про затвердження бюджету Генерального Секретарства Земельних Справ», у якій йдеться про створення і бюджетне фінансування при Генеральному секретарстві земельних справ окремої бібліотеки [45]. На початковому етапі вона існує як «підручна» при відділі сільськогосподарської освіти, а потім стає загальною для відомства. На жаль, не знайдено достовірних відомостей про першого завідувача. Документно доведено, що у часи Української Держави гетьмана П. Скоропадського її очолював учений-агроном Генріх Отонівич Кох, а трохи згодом його помічницею стала вчений-агроном Н.П. Фролова [24].

Після створення СГВКУ за наказом № 162 міністра земельних справ В. Леонтовича від 1 листопада 1918 року [43, арк. 202] на чолі з академіком В.І. Вернадським (наказ №172 від 16 листопада 1918 року [43, арк. 216]) бібліотека увійшла до його складу як центральна для діючої дослідницької мережі [50, арк. 22–25]. В архівах знайдено доповідь директора Департаменту сільськогосподарської статистики та кооперації головного профільного відомства Української Держави гетьмана П. Скоропадського А. Ярошевича «Про постановку бібліотечної справи в Міністерстві землеробства», датовану 29 листопада 1918 року [44]. У ній вперше офіційно зазначалося про покладання координаційних загальнодержавних функцій на бібліотеку міністерства для потреб галузі.

Від початку існування бібліотека, незважаючи на всілякі труднощі, спрямовувала свою роботу на комплектування фондів важливими і цінними вітчизняними та зарубіжними галузевими виданнями. Згідно з до-

кументом від 6 грудня 1918 року «Про постановку бібліотечної справи у Міністерстві землеробства», підготовленого завідувачем бібліотеки Г. Кохом, поданим до профільного Міністра, в інвентарній книзі значиться лише 1007 одиниць примірників, що, зрозуміло, не задовольняло читацькі потреби і, тим більше, не забезпечувало працівників апарату відомства необхідною інформацією.

Загалом, позитивні зміни відбулися після появи відомчого наказу № 29 від 30 грудня 1918 року за підписом очільника М.Ю. Шаповала [43, арк. 303–304] та обрання головою СГВКУ академіка Української академії наук (УАН) П.А. Тутковського. Трохи згодом, 27 січня 1919 р., товариш (заступник) міністра земельних справ Є. Архипенко затверджує перший, хоча і тимчасовий, Статут СГВКУ при Народному міністерстві земельних справ (НМЗС). Відповідно до § 22 чітко вказувалось, що «Вчений комітет має свою бібліотеку...» [48, арк. 97]. Тому головним її завданням стає обслуговування Вченого комітету як «... вищого органу НКЗС, що об'єднує наукову діяльність всіх центральних і місцевих установ НМЗС...» [48, арк. 96] та його секцій (у т.ч. й економічної), що організовувалися під час проведення наукових робіт, насамперед шляхом забезпечення новітньою галузевою літературою [47, арк. 9–11].

З появою 5 лютого 1919 року в Києві радянської влади змінюються пріоритети в діяльності як СГВКУ, так і його бібліотеки, передусім у бік конструктивізму. Вже 25 лютого 1919 року. Вчений комітет затвердив структурний поділ своєї Президії на 11 відділів за напрямками діяльності [47, арк. 12–14]. При одному з них – популяризації – функціонувала бібліотека для репрезентації здобутків науки, пов'язаної з сільським господарством. Ця функція закріплюється § 3 першого повноцінний Статуту СГВКУ, затвердженого 2 травня 1919 року наркомом землеробства УСРР В. Мещеряковим. Відповідно до його § 22 бібліотека входить до складу тепер уже загальної секції або секретаріату [47, арк. 22–25]. Серед іншого у статуті § 10 зобов'язувалося до всіх публікацій українського тексту писати ще й реферати та резюме однією із західноєвро-

пейських мов. У середині 1919 року разом із Президією СГВКУ бібліотека з будівлі по вул. Великій Володимирській, 19, переїжджає до приміщення консисторії (хлібні) Софії Київської, яка була в 1775 р. переобладнана під консисторію – орган управління єпархією і почала розміщуватись на другому поверсі будівлі по вул. Велика Володимирська (нині Володимирська), 24 [62].

З 1919 р. фонди бібліотеки почали системно поповнюватися коштом головного аграрного відомства шляхом купівлі новітньої сільськогосподарської літератури, а також дарованої. Так, після звернення у березні 1919 року в.о. голови Комітету М. Шарлеманя до колег у Петрограді [47, арк. 21] і підписання В. Огієвським відповідної угоди про співпрацю, до Москви і Петрограда відряджено уповноважену особу, щоб «... поповнити бібліотеку Комітету російськими виданнями останнього часу та комплектами періодичних видань за попередній...» [21].

Після захоплення Києва 31 серпня 1919 року денікінськими військами діяльність практично всіх установ профільного відомства, зокрема й СГВКУ, було припинено. Мало того, у місті розпочалися масові погроми й грабунки. Не минули вони і бібліотеку. Було втрачено 233 найбільш цінних видання. Після вступу 16 грудня 1919 р. до Києва частин Червоної армії і чергового відновлення радянської влади було затверджено окреме «Положення про Центральну сільськогосподарську бібліотеку України». Згідно з ним змінено її структуру та завдання. Бібліотека увійшла як складова до секретаріату СГВКУ. Чергові нововведення, що насамперед стосувалися розгортання науковості в діяльності, відбулися після прийняття рішення про приєднання Комітету як «... автономної центральної наукової сільськогосподарської інституції України...» до УАН [50, арк. 10–11]. Однак чергові зміни влади у Києві зупинили цей процес. Вже наступного року, після «денікінської руїни» [51], фонд збільшився до 3085 примірників. Завдячуючи ентузіазму Г. Коха та його помічниці, у 1920 р. бібліотека вже мала близько 12 тис. назв видань різноманітного змісту. З остаточним встановленням радянської

влади у Києві з 12 червня 1920 року фонд установи суттєво збільшився за рахунок великих книжкових зібрань, насамперед XIX ст., які надійшли від бібліотек: Департаменту сільськогосподарської економії, статистики та кооперації, Південноросійського товариства сільського господарства та сільської промисловості, Всеросійського товариства цукрозаводчиків, Київського агрономічного товариства, Київського товариства сільського господарства та сільської промисловості, а також частково – Київського губерньського земства та ін.

Через значне наповнення книжкового фонду бібліотека СГНКУ вже наприкінці 1920 р. відразу стала справжнім провідним осередком галузевої літератури для потреб профільного відомства, тому у новій редакції Статуту їй офіційно було надано статус «центральної» [38]. Книгозбірня увійшла до складу створеного ще 1 травня 1919 р. бібліотечного бюро на чолі із Г.О. Кохом. Крім того, почала брати участь у роботі заснованого 26 липня 1919 р. бібліографічного бюро. У бібліотеці працює вже чотири особи: Н.П. Флорова, В.А. Лебединський, П.М. Челенко та Н.О. Симонова [50, арк. 49]. Бібліотечна установа почала активно розширюватися. Досить швидко її фонд налічував близько 128 тис. назв російською, українською, польською, німецькою, французькою та іншими мовами [28]. Величезну кількість книжок було закуплено і отримано в дар. Перший учений секретар СГВКУ О. Алешо привіз із Петрограда біля 1000 книжок із сільськогосподарської статистики. Те саме зробив А. Носов. Власну колекцію видань із Харкова та Криму подарував О.А. Яната. Після нетривалого спільного функціонування з СГВКУ значна кількість різноманітних книг надійшла від Центрального сільськогосподарського кооперативного союзу «Централ», насамперед з питань кооперації. Таким чином, сукупно вдалося отримати майже 35 тис. книг, брошур і журналів.

Із 1921 р. бібліотека налагодила отримання видань з Америки. Запити читачів з 20 вересня 1921 р. забезпечували вже шість працівників книгозбірні на чолі з В.А. Лебединським [49]. Колишній завідувач Г.О. Кох, крім бібліотечного, очолив ще й

бібліографічне бюро СГНКУ. Щоденно бібліотеку відвідували до 25 осіб, які в середньому опрацьовували майже 50 книг [24].

У 1922 р. за ініціативою бібліотеки налагодився книгообмін із Українською господарською академією в Чехословацькій Республіці [30]. У цей період, книгозбірня почала офіційно за запитамі готувати статистичні матеріали для підрозділів СГНКУ (включаючи Сільськогосподарський синоптично-кон'юнктурний інститут) та профільного міністерства. Після від'їзду Г.О. Коха на батьківщину до Латвії установу очолив А. Литвиненко. Потім обов'язки директора знову тимчасово виконував В.А. Лебединський. Свою роботу бібліотека здійснювала через об'єднане у 1923 р. бібліографічно-бібліотечне бюро на чолі з К.В. Дубняком, що функціонувало при секретаріаті Комітету. До його складу входили: академік П.А. Тутковський, О.А. Яната, А.З. Носов, В.А. Лебединський, а також представники секцій (включаючи економічну) та установ СГНКУ (серед них і Сільськогосподарський синоптично-кон'юнктурний інститут), які проводили бібліографічну роботу. Завдяки Г.О. Коху в 1923 р. були розроблені: «Інструкція зі складання бібліографічних каталогів» та «Сільськогосподарська бібліографічна класифікація». Почалося формування обмінного фонду бібліотечної установи. Крім того, книгозбірня розпочала проведення спеціальних наукометричних досліджень та формування бази даних офіційних друкованих органів науково-дослідних установ УСРР аграрного профілю, а також створення довідника-покажчика галузевих наукових працівників.

З-поміж першочергових завдань, виконаних у 1923 р., був сформований єдиний каталог бібліотеки. Того року, як свідчить офіційна звітність, її відвідали 5015 осіб, видано – 12 832 книг, закаталогізовано біля 6 тис. новітніх надходжень [22]. Усього надійшло 1203 назви видань. Суттєво розширив можливості діяльності СГНКУ прийнятий 6 липня 1923 р. на його Пленумі та затверджений Колегією НКЗС УСРР 9 серпня 1923 р. новий Статут. Приміткою до § 1 чітко закріплювалася позиція, що Центральна сільськогосподарська бібліотека (ЦСГБ)

функціонує при відповідному бюро. Згідно з § 54 Комітет для своєї бібліотеки отримував по «... 5 примірників від видавництва...» усіх видань сільськогосподарського характеру, а також тих галузей, що пов'язані з сільським господарством [38]. Крім того, закріплювалося право через Українську книжкову палату мати один примірник усіх сільськогосподарських видань, що виходили в СРСР. Наступним § 55 Комітету дозволено одержувати з-за кордону необхідні періодичні та монографічні галузеві видання відповідно до Постанови РНК УСРР від 9 березня 1923 р. Усе перераховане бібліотека отримувала безкоштовно.

З метою максимально швидкого ознайомлення читачів із новими надходженнями галузевої літератури через бібліографічно-бібліотечне бюро СГНКУ бібліотека у 1923 р. почала видавати двотижневик «Бібліографічний бюлетень» на правах рукопису обсягом 0,5 друк. арк. накладом 50 примірників. Того ж року світ побачили 6 його випусків. Планувалося провести одноразове анкетне обстеження сільськогосподарських книгозбірень, а також сільськогосподарських відділів універсальних бібліотек України, але через брак коштів цю справу не було доведено до кінця. З суто бібліотечних досліджень слід виділити удосконалення системи класифікації літератури, розробленої Г.О. Кохом. Згодом виявилось, що вона придатна «... для всіх сільськогосподарських бібліотек України» [47, арк. 24]. Фактично вона діяла в УСРР до початку Великої Вітчизняної війни. Практично відсутні достовірні документи щодо діяльності Київської філії СГНКУ. В цей період відомо лише те, що в 1928 р. її продовжував очолювати В.А. Лебединський [23].

Згідно з § 15 чергового Статуту від 9 серпня 1923 р. СГНКУ повинен був розміщуватися у Харкові – тодішній столиці УСРР. Через об'єктивні організаційні проблеми (відсутність задовільних житлових і службових умов) ЦСГБ не переїхала до Харкова і залишилася в місті як книгозбірня Київської філії Комітету. За цих обставин було прийнято рішення організувати її харківський аналог на основі створеної наказом НКЗС УСРР № 283 від 31 жовтня 1921 р. службової кни-

гозбірні [56]. Тривалий час цю дату вважали відправною стосовно ННСГБ НААН. Її документальною основою стала архівна довідка Центрального державного архіву Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УСРР (нині – Центральний державний архів вищих органів влади України) [39]. У ній також зазначалося, що в даному архіві існує фонд нашої бібліотеки – Р-5024, а також відомості про зберігання в ньому інвентарної книги обліку книжкового фонду № 1–2667, датованої 14 січня 1922 р. [61]. Крім того, в документі надано коротку інформацію про склад і стан книгозбірні станом на 1956 р. і, головне, – безапеляційне твердження про заснування у 1921 р. [61]. Проведений історико-науковий та порівняльний аналіз наказів НКЗС УСРР за 1921 р. засвідчив про відсутність достовірного документа, який би підтверджував її заснування саме 31 жовтня 1921 р.

Результати проведеного аналізу довідника «Весь Харків» за 1922–1926 рр. та адресно-довідкової книги «Вся Україна» (1926) показали, що лише в 1926 р. з'являються відомості про нашу бібліотеку, а саме: «Бібліотека Наркомзему, вул. К. Лібкнехта, 82» (нині Сумська) [10–11].

Основою створеної у Харкові бібліотеки Наркомзему УСРР стали фонди книгозбірні Харківської губернської земської управи, заснованої у лютому 1899 р. Вона розташовувалася у будинку Харківського губернського земства по вул. Сумській, 1/64 на верхньому поверсі, а нижче знаходився книжковий склад із магазином [17].

Після остаточного переведення всіх структурних підрозділів СГНКУ до Харкова розпочалася робота в напрямі поєднання його роботи з безпосередніми завданнями НКЗС УСРР й наукового обслуговування практичних потреб. Стосовно бібліотечної справи такі обов'язки були покладені на нового директора книгозбірні з 16 серпня 1924 р. А. Носова. Під методичне керівництво було взято бібліотеку НКЗС УСРР. Так, у 1925 р. до складу загальної секції Комітету ввійшли: 1) київська бібліотека та 2) книгозбірня НКЗС УСРР у м. Харкові [29]. Відтоді бібліотека стає центральною науково-дослідною і практичною установою в галузі сільськогос-

сподарської бібліографії та одним із фундаторів цього напрямку в Україні [18]. Починаючи з 1925 р. з використанням міжнародної децимальної бібліографічної системи та за краснавчим принципом, систематично видаються покажчики сільськогосподарської літератури. Перший том налічував 7122 назви галузевих книг і журнально-газетних статей із 40 видань [19].

На засіданні Ради Народних Комісарів (РНК) УСРР 9 червня 1927 р. було розглянуто структуру і функції СГНКУ. Згідно з висновками відповідної міжвідомчої комісії було встановлено, що всі спроби адаптувати напрям його діяльності до завдань Наркомзему УСРР не зазнали успіху, незважаючи на окремі визначні здобутки. Тому, як зазначив у статті до газети «Комуніст» (№ 142 від 25 червня 1927 р.) нарком землеробства О. Шліхтер: «... СГНКУ себе ізжив у такій науково-організаційній формі, що більше відповідала завданням Наркомосвіти з його дослідними кафедрами та опрацюванням основ аграрної науки і її методик». Відомчим наказом № 111/2100 від 22 червня 1927 р. юридично ліквідовано Комітет як окрему координуючу та виконавчу установу, а його функції передавав новоствореній НКР. Пунктом 3 документа передбачалося «... залишити весь наявний склад співробітників Харківської та Київської бібліотек Наукового комітету (разом із бібліографом К. Дубняком)...» при Наркомземі УСРР [52, арк. 79].

На реалізацію урядового рішення відповідно до наказу НКЗС УСРР № 483/2326 від 1 листопада 1928 р. складено акт про передачу фондів Харківської сільськогосподарської бібліотеки колишнього СГНКУ на чолі з Д.С. Бібком у кількості 31 444 примірники книг Українському науково-дослідному інституту економіки й організації сільського господарства [59, арк. 20–21]. Складнішим становище було з бібліотекою Київської філії СГНКУ. Остаточне рішення Бюро НКР НКЗС УСРР з цього приводу винесло лише 21 лютого 1929 р. [59, арк. 475]. Тим самим Українському науково-дослідному інституту економіки й організації сільського господарства було безапеляційно підпорядковані книжкові фонди київської галузевої книго-

збірні колишнього СГНКУ [40, арк. 49 зв.–52 зв.].

Слід зазначити, що приєднання бібліотеки СГНКУ до Українського науково-дослідного інституту економіки й організації сільського господарства сприяло зростанню темпів та обсягів формування книжкового фонду порівняно з 1921–1922 рр., а також книговидачі для читачів.

Уперше через рішення правління інституту було розв'язано питання щодо принципів комплектування. Так, 48 % становила література прикладних наук, насамперед із питань сільського господарства, 41 % – проблеми економіки та організації сільського господарства або соціально-політичних наук і лише 11 % займала політична складова. Станом на 1 листопада 1928 р. налічувалося 578 абонентів, із них 263 – співробітники НКЗС УСРР та інституту, а решта – з різних закладів. У цей період великою активністю в роботі і попитом у читачів користувався створений у квітні 1926 р. закордонний відділ. Він налічував близько 1000 книжкових одиниць іноземної літератури, отриманої від відділів НКЗС УСРР та губернських земельних управлінь, а також внаслідок діяльності Бюро закордонних зносин СГНКУ, функції якого перейшли до бібліотеки в 1926 р. Протягом 1926–1927 рр. було передплачено та одержано в обмін 66 назв іноземної періодичної літератури, а всього надійшло 855 книжкових одиниць. Упродовж 1927–1928 рр. було отримано таким же чином 860 книжкових видань, з яких 100 назв періодичних. У 1926–1928 рр. їх отримували читачі в такому розрізі мов.

Станом на 1 січня 1929 р. в закордонному відділі книгозбірні налічувалося вже 4 тис. книжкових одиниць та 80 абонентів. Через обмін і передплату надходило 140 назв періодичних видань. Обмін літературою проводився зі 121 науковою установою з 17 країн світу. Наявність розгорнутого спектру видань дозволила правлінню інституту прийняти рішення організувати при бібліотеці бюро у справі реферування закордонної літератури для ознайомлення широкого кола читачів з новинами у діяльності іноземних учених. Після приєднання до інститутської книгозбірні книжкових фондів «Сільського

господаря», Харківського товариства сільського господарства і сільськогосподарської промисловості, «Союзбанку» та Ради кооперативних з'їздів, яка налічувала разом із дублікатами 40 тис. книжкових одиниць здебільшого російською мовою, було прийнято рішення про заснування Центральної сільськогосподарської бібліотеки з фондом 178 614 примірників, з яких у Харкові налічувалося 75 614, а в Києві – 103 тис. [40, арк. 122].

Принагідно зауважимо, що наукова колегія Українського науково-дослідного інституту економіки й організації сільського господарства при НКЗС УСРР на своєму засіданні 15 квітня 1929 р. неоднозначно висловилися про необхідність створення у власній структурі ЦСГБ НКЗС УСРР із жовтня 1928 р., незважаючи на затверджене відповідне положення в § 4 Статуту [40, арк. 16]. Принаймні, проти висловився головний доповідач – Петришин. Інший член колегії – Чорний, запропонував організувати при інституті економічну книгозбірню, а Тесленко взагалі наполягав, що установа не в змозі утримувати при собі «... Всеукраїнську центральну сільськогосподарську бібліотеку», але стверджував, що таке потрібно ініціювати. Іншу думку висловив голова зібрання А. Сліпанський, який констатував про відсутність «... Центральної сільськогосподарської бібліотеки на Україні...», а також існуючу «... розпорошеність дрібних сільськогосподарських бібліотек, що в сумі становлять цінний бібліотечний фонд, коли їх централізувати у єдину сільськогосподарську бібліотеку» [46]. Він запропонував навіть її штати: чотирьох бібліотекарів та одного бібліографа, а для повноцінної роботи зробити все можливе, щоб вона отримувала обов'язковий примірник. Такий диференційований підхід було підтримано, і ЦСГБ почала функціонувати при інституті з неодмінною умовою щодо посилення комплектації економічною літературою. Крім того, було остаточно вирішено ініціювати створення при НКЗС УСРР окремої Всеукраїнської центральної сільськогосподарської бібліотеки з філіями в Одесі та Києві. Невипадково вже у томі 1 за 1929 р. «Вісника сільськогосподарської науки та досвідної спра-

ви» було опубліковано інформацію про заснування ЦСГБ виключно як ініціативи Українського науково-дослідного інституту економіки й організації сільського господарства. В ній вказувалося, що «... одержавши від НКЗС Харківську сільськогосподарську бібліотеку в 40 000 томів та від «Сільського господаря» бібліотеку числом 34 000 томів, а також вилучивши дублікати з Київської сільськогосподарської бібліотеки НКЗС УСРР ...» за допомогою «... державних й кооперативних установ й організацій...» [37], які розуміють вагу цієї справи, вдалося створити нову головну галузеву книгозбірню УСРР.

Слід зазначити, що паралельно з ЦСГБ Українського науково-дослідного інституту економіки й організації сільського господарства у цей період у Харкові окремо теж функціонує Центральна сільськогосподарська книгозбірня НКЗС УСРР. Обидві утримувалися коштом НКЗС УСРР, виділеним на НКР [58, арк. 67–68 зв.]. Є потреба розширити архівні пошуки щодо кадрового забезпечення діяльності книгозбірні Українського науково-дослідного інституту й організації сільського господарства. Так, станом на 25 квітня 1931 р. тепер уже в Українському науково-дослідному інституті організації сільськогосподарського виробництва та сільськогосподарської економіки працює 64 особи, шість з яких на чолі з директором В.А. Лебединським закріплені за бібліотекою [54]. У цей час співробітники активно займалися комплектуванням фондів новітніми галузевими і, насамперед, закордонними виданнями. При цьому установа через відсутність достатньої кількості бюджетних коштів відмовилася від складання бібліографічних покажчиків поточної літератури. Загальна сума витрат на утримання книгозбірні становила 3556,25 крб [58, арк. 13а–14], з них 1850 крб спрямовувалися на передплату 800 книг і часописів.

У 1931 р. відповідно до урядового рішення Центральна сільськогосподарська бібліотека відокремилася від Українського науково-дослідного інституту економіки й організації сільського господарства та разом з іншими 11 дослідницькими інституціями перейшла у відання Всеукраїнської академії

сільськогосподарських наук (§ 2 Постанови РНК УСРР «Про організацію Всеукраїнської академії сільськогосподарських наук» від 22 травня 1931 р.) [20]. Разом з бібліотечними фондами Українського науково-дослідного інституту ґрунтознавства, Українського інституту сільськогосподарської аспірантури, НКР НКЗС УСРР, колишньої Харківської губернської земської управи додалися ще для зберігання і користування видання, що зберігав Український науково-дослідний інститут економіки й організації сільського господарства. Усього додалося 8 тис. назв. Як наслідок, на засіданні Бюро Президії ВУАСГН 15 травня 1932 р. вперше порушили питання про необхідність мати нове приміщення для ЦСГБ [41].

Після ліквідації ВУАСГН відповідно до наказу НКЗС УСРР № 167 від 31 березня 1935 р. [42] ЦСГБ за спеціально затвердженим положенням було реорганізовано у самостійну наукову установу, яка увійшла до складу науково-дослідної мережі НКЗС УСРР [55]. Вона офіційно стає методичним центром для бібліотечних установ аграрного профілю у республіці і робить усе можливе, щоб при кожній галузевій дослідницькій установі функціонувала повноцінна бібліотека. У 1936 р. здійснюється перша в історії установи розгорнута інвентаризація. Крім того, визначено нові пріоритети в комплектуванні. Серед них виділяємо рішення, відповідно до якого на суспільно-економічні науки відводилося 19 % [60].

Після видання спеціального «Бюлетеня бюро закордонного досвіду» (1935) з 1937 р. почали готувати перший у СРСР ексклюзивний реферативно-бібліографічний збірник «Стаханівський досвід у соціалістичному сільському господарстві» обсягом 10,5 друкованих аркушів і накладом 1 тис. примірників. Значна увага у них приділялася проблемам аграрної економіки для потреб розвиваючого на колективній основі українського села.

Величезним випробуванням для ЦСГБ та його філій у Києві й Одесі стали роки Великої Вітчизняної війни, особливо період німецької окупації українських земель. ЦСГБ не була евакуйована і виконувала свої функції для потреб населення Харкова під егі-

дою Харківського науково-дослідного інституту сільського господарства у складі ще 12 інституцій [15]. Після звільнення міста від окупантів відповідно до Постанови РНК УРСР № 495 від 13 грудня 1943 р. ЦСГБ відновила свою діяльність [16]. Згідно із затвердженням 8 серпня 1944 р. новим положенням про установу в її назві з'являється слово «наукова».

Новий етап у діяльності ЦНСГБ розпочався з прийняттям Постанови ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР № 524 «Про заходи з поліпшення роботи науково-дослідних установ з сільського господарства» від 10 травня 1956 р. Відповідно до п. 16 додатка 1 свою роботу відновив Український науково-дослідний інститут економіки й організації сільського господарства вже в Києві. Згідно з п. 22 вищезгаданого додатка було вирішено звести сучасну будівлю для ЦНСГБ теж у столиці України. Обидві установи успішно співпрацюють на ниві інформаційного забезпечення аграрної галузі, насамперед на виконання положень Постанови Ради Міністрів УРСР № 1566 «Про організацію Української академії сільськогосподарських наук при Міністерстві сільського господарства УРСР» від 30 грудня 1956 р. [2]. Як наслідок, у 1957 р. бібліотекою було перероблено алфавітний каталог із внесенням змін до анотацій у картках, етикетках, нумерації і вперше окремо виділено рубрикацію «Економіка» з 28 підрубриками за напрямками. Сьогодні уже налічується 500 підрубрик, в яких рахується понад 15 тис. видань. Після ліквідації УАСГН за Постановою ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР № 487 від 4 травня 1962 р. «Про ліквідацію Української академії сільськогосподарських наук і утворення у складі Академії наук УРСР Відділу сільськогосподарських наук» [14]. ЦНСГБ знову переходить у відання Міністерства сільського господарства УРСР. Наступного року розробляється новий перспективний план своєї роботи, який почав втілюватися у життя з жовтня 1963 р. У другому пункті документа зазначалося про пріоритети щодо бібліографічного обслуговування планової й епізодичної тематики науково-дослідних систем профільного міністерства. Поряд із продуманою системою

підготовки фахівців вищої кваліфікації це стало основоположним і генеруючим підходом щодо взаємодоповнюючої творчої співпраці між ННСГБ НААН і ННЦ «ІАЕ» аж до отримання Україною державності.

Співпраця зміцнилася після створення 16 січня 1970 р. Південного відділення ВАСГНІЛ [57] і переїзду ЦНСГБ до Києва у спеціалізоване приміщення. Розпорядженням Ради Міністрів УРСР № 830-Р від 29 жовтня 1975 р. був затверджений перелік бібліотек-депозитаріїв республіканського і міжобласного значення. До них увійшла і ЦНСГБ щодо зберігання сільськогосподарської та лісотехнічної літератури. З 1977 р. установа здійснює свої координаційні методичні функції через міжвідомчі об'єднання аграрних бібліотек на рівні окремих областей. За часи державності вони були підтверджені спільним наказом Міністерства аграрної політики України та Української академії аграрних наук № 178/45 від 1 липня 2002 р. «Про Центральну сільськогосподарську бібліотеку УААН» та законодавчо закріплені Постановою Кабінету Міністрів України № 1697 «Про створення Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН».

Черговий етап зростання бібліотеки як спеціалізованої науково-дослідної установи відбувся після прийняття Президією УААН 26 квітня 2001 р. (протокол № 7) Постанови «Про виконання Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України». На її реалізацію бібліотека увійшла до Відділення регіональних центрів АПВ (нині –інноваційного розвитку) академії. Відкривається аспірантура, докторантура, Спецрада із захисту докторських і кандидатських дисертацій (на сьогодні захищено понад 120). Здійснює виконання двох фундаментальних та трьох прикладних наукових тематик через спеціальну підпрограму зі створення НТП НААН. Готуються і видаються книжки у 13 унікальних біобібліографічних серіях як ексклюзивний елемент у системі створення національної бібліографії; а також тематичний електронний фаховий збірник «Історія науки та біографістика», «Бюлетень ННСГБ НААН», єдиний у країні реферативний журнал «АПК України», чис-

ленні методичні рекомендації тощо. Указом Президента України № 700/2012 від 14 грудня 2012 р. установа отримала статус національної як «... провідний науково-інформаційний заклад у сфері аграрної науки та з огляду на загальнодержавне і міжнародне визнання результатів її діяльності», а колектив отримав на додаток до Почесних Грамот Президії Верховної Ради УРСР (1971) та Кабінету Міністрів України (2006) ще й Грамоту Верховної Ради України у 2014 р. за заслуги перед українським народом.

Окремою складовою співпраці ННСГБ НААН та ННЦ «ІАЕ» є увіковічення видатних вчених – аграрних економістів, які сприяли подальшому розвитку вітчизняної аграрної науки, через видання біобібліографічних покажчиків, проведення наукових читань, захисту кандидатських дисертацій тощо. Серед них слід виділити: академіків – М.Я. Дем'яненко [12, 13], І.І. Лукінов [1, 34, 35], М.Й. Малік [25], В.Я. Месель-Веселяк [26], П.Т. Саблук [36], О.М. Шпичак [63], В.В. Юрчишин [64]; професорів – О.А. Бугуцький [27], В.І. Власов [31], М.І. Нижній [32] та ін.

Тобто протягом свого існування ННСГБ НААН завжди творчо співпрацювала з ННЦ «ІАЕ», насамперед у системі організації інформаційного забезпечення галузевого дослідництва в Україні. Найбільш системно таке відбувалося в 1928–1931 рр., коли предтечі обох інституцій функціонували як єдине взаємодоповнююче ціле у виконанні основних наукових завдань. Дотичними вони стали з весни 1970 р. і продовжують до сьогодні, коли знову, як і колись у Харкові у будівлі НКЗС УСРР по вул. Сумській, 82, здійснюються виконання державних наукових програм у питаннях організації повноцінного наукового забезпечення подальшого розвитку провідного сектору економіки держави – сільського господарства. Ця співпраця здійснюється і щодо створення разом із Президією НААН належних умов ефективної роботи колективу ННСГБ НААН, що стало вагомою запорукою теперішнього визнання її на загальнодержавному та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Академік НАН України ЛУКІНОВ Іван Іларіонович (1927–2004) : біобібліогр. покажч. [наук. пр. 1954–2007 рр.] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, УААН, ДНСГБ ; уклад. В. А. Вергунов, Л. С. Боденчук ; наук. ред. О. С. Онищенко, В. А. Вергунов. – К., 2009. – 150 с. : портр. – (Вип. 1).
2. Архів Президії НАНУ, ф. 251, оп. 17, спр. 1, арк. 681.
3. Вергунов В. А. Державна наукова сільськогосподарська бібліотека УААН: історія і сьогодення / В. А. Вергунов. – К. : Аграрна наука, 2007. – С. 30–40.
4. Вергунов В. А. Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України: історична ретроспектива до вікового ювілею / В. А. Вергунов ; Нац. акад. аграр. наук України, Нац. наук. с.-г. б-ка. – К., 2017. – С. 19–24.
5. Вергунов В. А. Національній науковій сільськогосподарській бібліотеці НААН – 100 років: історія звершень / В. А. Вергунов // Вісник аграрної науки. – 2017, трав., – Спецвипуск. – С. 5.
6. Вергунов В. А. Сільськогосподарський вчений комітет України (1918–1927) як модель В.І. Вернадського академізації галузевої науки (до 100-річчя Національної академії наук України та Національної академії аграрних наук України) : наук. доп. / В. А. Вергунов ; НААН, ННСГБ. – К., 2017. – 36 с.
7. Вергунов В. А. Сільськогосподарський синоптично-кон'юнктурний інститут у становленні та розвитку аграрно-економічної науки в Україні / В. А. Вергунов // Економіка АПК. – 2016. – № 16 (264). – С. 5–16.
8. Вергунов В. А., Глазунов Г. О., Зосімов І. О. Український науково-дослідний інститут економіки й організації сільського господарства (1928–1927 рр.). Документи і матеріали / НААН, ННСГБ, ЦДАВО України ; під заг. ред. В. А. Вергунова. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 222 с.
9. Вергунов В. Центральна сільськогосподарська книгозбірня в житті полтавця Володимира Лебединського (до 100-річчя Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН) / В. Вергунов // Вечірня Полтава. – 2017. – № 20 (1264), 17 трав. – С. 6.
10. Весь Харьков: справочник на 1925 г. X. : Коммунист, 1925. – С. 38–42.
11. Вся Украина на 1926 г.: адресно-справочная книга – X. : Украинский экономист, 1927. – С. 1192.
12. ДЕМ'ЯНЕНКО Микола Якович : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1969–2005 роки / УААН, ННЦ «Ін-т аграр. економіки», ДНСГБ ; упоряд. В. М. Алексійчук, Л. Д. Тулуш, Л. Г. Сливкіна, Т. Ф. Дерлеменко, Г. П. Бондаренко, С. В. Кравчук ; наук. ред. Г. Г. Кірейцев, В. А. Вергунов ; авт. вступ. ст. М. В. Зубець, П. Т. Саблук. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2005. – 213 с. : портр.
13. ДЕМ'ЯНЕНКО Микола Якович : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1969–2015 роки / НААН, ННЦ «Ін-т аграр. економіки», ННСГБ ; уклад. В. М. Алексійчук, О. П. Анікіна, В. А. Вергунов, В. М. Жук, Н. Л. Жук, Л. А. Кириленко, М. І. Кісіль, Б. В. Мельничук, С. А. Навроцький, О. Д. Радченко, П. А. Стецюк, Л. Д. Тулуш ; наук. ред. В. А. Вергунов, В. М. Жук ; авт. вступ. ст. М. Я. Гадзало, Ю. О. Лупенко, В. М. Жук. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2015. – 320 с. : портр.
14. Держархів м. Києва, ф. Р-1331, оп. 3, спр. 3021, арк. 1–2.
15. Держархів Харківської обл., ф. Р-3076, оп. 1, спр. 14, арк. 4.
16. Держархів Харківської обл., ф. Р-3076, оп. 1, спр. 40, арк. 376.
17. Держархів Харківської обл., ф. 304, оп. 1, спр. 2666, арк. 98.
18. Дубняк К. Бібліографічно-Бібліотечне Бюро Сільськогосподарського наукового комітету України / К. Дубняк // Бібліологічні вісті. – 1927. – № 1. – С. 112–133.
19. Дубняк К. Матеріали сільськогосподарської бібліографії України 1925 рік : наукове видання. / К. Дубняк ; НКЗС УСРР, С.-Г. Н. К. України, бібліографічно-бібліотечне бюро, загальна секція. – [б. м.], 1927. – Т. 1, вип. 1. – 227 с.
20. Збірник законів і розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України. – 1931, 4 черв. – № 18. – С. 154, 389–390.
21. Коротке справоздання про діяльність Сільсько-Господарського Вченого Комітету України за 1919 р. // Труды Сільсько-Господарського Вченого Комітету України. – 1920. – Т. 1 – С. 3–16.
22. Коротке справоздання про діяльність Сільськогосподарського наукового комітету України за 1923–1924 опер. рік // Вісник сільськогосподарської науки. – 1924. – Ч. 7–9. – С. 9–10.
23. Лебединский Вл. Адроник. // Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда ; АН СССР. – Ленинград : Изд-во АН СССР, 1928. – Ч. VI. Наука и научные работники СССР. – С. 215.
24. Лебединський В. Центральна с.-г. бібліотека при С.-Г. Науковому комітеті / В. Лебединський // Вісник сільськогосподарської науки. – 1923. – Т. II, вип. 3–4, берез.-квіт. – С. 139.
25. МАЛІК Микола Йосипович : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1975–2014 роки / НААН, ННЦ «Ін-т аграр. економіки», ННСГБ ; уклад. В. А. Вергунов, О. П. Анікіна, Л. А. Кириленко, Т. М. Клименюк ; наук. ред. В. А. Вергунов, О. Г. Шпикуляк ; авт. вступ. ст. В. Ф. Петриченко, Ю. О. Лупенко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2014. – 225 с. : портр.
26. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК Віктор Якович : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1966–2013 роки. До 75-річчя від дня народж. / НААН, ННСГБ, ННЦ «Ін-т аграр. економіки» ; уклад. В. А. Вергунов, Н. Б. Щебетюк, Л. А. Кириленко, І. Г. Пасинок, А. С. Криленко, Т. В. Легкун, І. М. Савеленко ; наук. ред. В. А. Вергунов ; авт. вступ. ст. М. В. Присяжнюк, В. Ф. Петриченко. – 3-тє вид., доп. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2013. – 252 с. : портр.
27. Павлушко Ю. І. Професор БУГУЦЬКИЙ Олексій Андрійович (1929–2000) – інтелектуал аграрно-економічної науки / Ю. І. Павлушко ; ДВНЗ «Переяслав-Хмельн. держ. пед. ун-т ННСГБ» ; авт. вступ. ст. В. А. Вергунов. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 214 с. : портр. – (Кн. 86).
28. Передмова // Матеріали сільськогосподарської бібліографії України / упоряд. К. Дубняк; СГНКУ, Загальна секція, Бібліографічно-Бібліотечне Бюро. – X. : Рад. селянин, 1925. – Т. 1, вип. 1. – С. III.

29. Постанова ВУЦВК і РНК «Про штати Вченого Комітету Народного Комісаріату Земельних Справ УСРР» від 6 травня 1925 р. //Збірник узаконень та розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України. – 1 червня 1925 р. – № 25. – С. 198–199, 373–375.
30. Президія Сільськогосподарського Наукового Комітету // Вісник сільськогосподарської науки. – 1923. – Т. 2, вип. 1–2. – С. 54.
31. Професор ВЛАСОВ Володимир Іванович : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1963–2013 роки / НААН, ННСГБ, ННЦ «Ін-т аграр. економіки» ; уклад. В. А. Вергунов, О. П. Анікіна, Х. М. Піпан, Л. А. Кириленко ; наук. ред. В. А. Вергунов. – Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2014. – 172 с. : портр. – (Кн. 55).
32. Професор НИЖНИЙ Микола Іванович : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1950–2003 роки / НААН, ННСГБ, ННЦ «Ін-т аграр. економіки» ; уклад. В. А. Чалаван, Т. В. Лютик ; наук. ред. В. А. Вергунов ; авт. вступ. ст. Ю. О. Лупенко. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2015. – 111 с. : портр. – (Кн. 59).
33. Р. М. Сільськогосподарський науковий комітет України / Р. М. // Енциклопедія українознавства : словникова частина / Наук. т-во ім. Т. Шевченка ; гол. ред. В. Кубійович. – Париж, Нью-Йорк : Молоде життя, 1976. – Т. 8. – С. 2837.
34. Радченко Л. С. Академік І. І. ЛУКІНОВ – вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні : монографія / Л. С. Радченко ; НААН, ДНСГБ, Нац. наук. центр «Ін-т аграр. економіки» ; ред. кол. : В. А. Вергунов, В. В. Юрчишин. – К. : ННЦ «Ін-т аграр. економіки», 2011. – 215 с. – (Кн. 45).
35. Радченко Л. С. Наукова школа академіка І. І. ЛУКІНОВА (1927–2004) : монографія / Л. С. Радченко ; НААН, ДНСГБ, ННЦ «Ін-т аграр. економіки». – К., 2011. – 243 с. – (Кн. 56).
36. САБЛУК Петро Трохимович : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1965–2011 роки. До 70-річчя від дня народж. / НААН, ДНСГБ, ННЦ «Ін-т аграр. економіки» ; упоряд. В. А. Пулім, І. А. Микитенко, І. С. Стасевич, О. В. Ковальова, О. П. Анікіна, Л. Г. Сливкіна, О. В. Овсянніков, Л. В. Головка, Н. В. Кривенко, Л. О. Степаненко, Г. М. Пустовіт ; наук. ред. В. Я. Месель-Веселяк, В. А. Вергунов, М. М. Федоров, В. І. Власов ; авт. вступ. ст. М. Д. Безуглий. – 3-те вид., перероб. і доп. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2011. – 258 с. : портр.
37. Сільськогосподарська наукова хроніка // Вісник сільськогосподарської науки та досвідної справи. – 1929. – Т. 1. – С. 148.
38. Статут Сільськогосподарського Наукового Комітету України // Вісник сільськогосподарської науки. – 1924. – Т. 3. – № 1–4. – С. 77–84.
39. ЦДАВО України, ф. 1, оп. 1, спр. 943, арк. 160.
40. ЦДАВО України, ф. 1055, оп. 1, спр. 161, арк. 16, 49 зв.–52 зв., 122.
41. ЦДАВО України, ф. 1055, оп. 1, спр. 258, арк. 63–66.
42. ЦДАВО України, ф. 1055, оп. 2, спр. 57, арк. 71.
43. ЦДАВО України, ф. 1061, оп. 1, спр. 32, арк. 202, 216, 303–304.
44. ЦДАВО України, ф. 1061, оп. 1, спр. 411, арк. 75–75 зв.
45. ЦДАВО України, ф. 1115, оп. 1, спр. 1, арк. 14.
46. ЦДАВО України, ф. 1229, оп. 1, спр. 2, арк. 50–51.
47. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 1, спр. 2, арк. 9–11, 12–14, 21, 22–25.
48. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 1, спр. 9, арк. 96–97.
49. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 1, спр. 4, арк. 38.
50. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 2, спр. 1, арк. 10–11, 22–25, 49.
51. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 2, спр. 2, арк. 4.
52. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 6, спр. 1270, арк. 194.
53. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 6, спр. 9110, арк. 171.
54. ЦДАВО України, ф. 27, оп. 1, спр. 215, арк. 33 зв.
55. ЦДАВО України, ф. 27, оп. 18, т. 2, спр. 6262, арк. 18–19 зв.
56. ЦДАВО України, ф. 27, оп. 2, спр. 28, арк. 44–45.
57. ЦДАВО України, ф. 27, оп. 22, спр. 2036, арк. 7–10.
58. ЦДАВО України, ф. 27, оп. 9, спр. 506, арк. 13а–14, 67–68 зв.
59. ЦДАВО України, ф. 27, оп. 9, спр. 515, арк. 20–21, 475.
60. ЦДАВО України, ф. 5024, оп. 1, спр. 157, арк. 12 зв.
61. ЦДАВО України, ф. Р–5024, оп. 1, спр. 1, арк. 12.
62. Центральна сільськогосподарська бібліотека // Бюлетень Сільсько-Господарського Наукового Комітету України. – 1921. – Ч. 3. (лип.–верес.) – С. 25–26.
63. ШПИЧАК Олексій Михайлович : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1969–2015 роки. До 75-річчя від дня народж. / НААН, ННЦ «Ін-т аграр. економіки», ННСГБ ; уклад. В. А. Вергунов, О. П. Анікіна, Л. А. Кириленко, С. О. Пашко ; наук. ред. В. А. Вергунов, В. М. Жук ; авт. вступ. ст. Я. М. Гадзало, Ю. О. Лупенко, В. М. Жук. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2016. – 426 с. : портр.
64. ЮРЧИШИН Володимир Васильович : біобібліогр. покажч. наук. пр. за 1956–2014 роки. До 90-річчя від дня народж. / НААН, ННСГБ, ННЦ «Ін-т аграр. економіки» ; уклад. В. А. Вергунов, О. П. Анікіна, Л. А. Кириленко, Л. В. Грабовська ; наук. ред. В. А. Вергунов ; авт. вступ. ст. Я. М. Гадзало. – 3-те вид., доп. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2015. – 196 с. : портр.

Стаття надійшла до редакції 15.06.2017 р.

* * *